

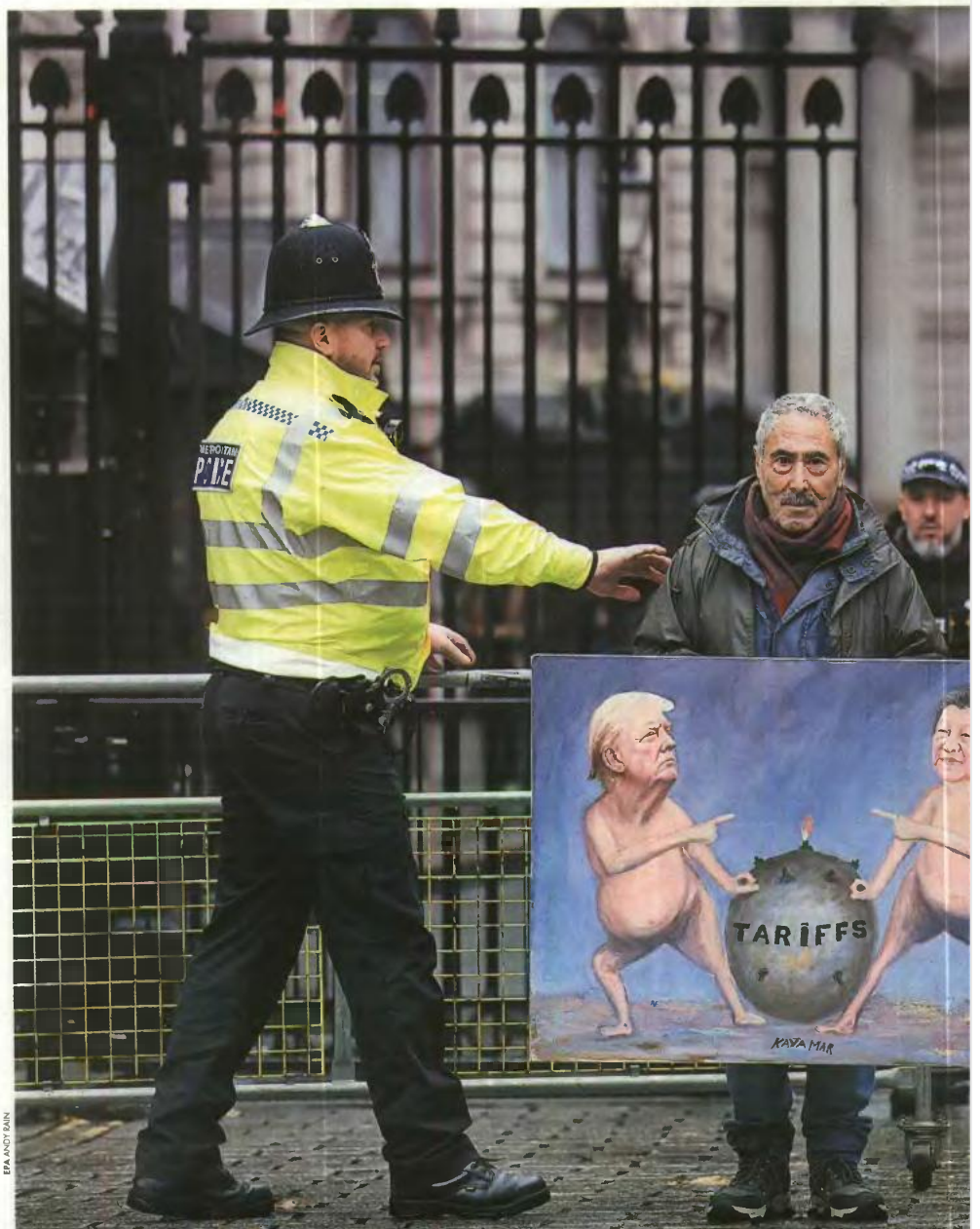
Η Ουάσιγκτον κοιτά την Κίνα, η Ευρώπη κοιτά τον εαυτό της

Από τη διατλαντική συνεργασία του 2022 στη σκληρή κριτική του 2025, η αμερικανική στρατηγική αλλάζει τόνο και ουσία. Η Ευρώπη καλείται να απαντήσει όχι μόνο σε μια γεωπολιτική μετατόπιση, αλλά σε μια ευθεία πολιτική αμφισβήτηση

Γράφουν οι **Σπύρος Μπλαβούκος** και **Πάνος Πολίτης Λάμπρου**

Ο Σπύρος Μπλαβούκος είναι καθηγητής στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών και επικεφαλής Ευρωπαϊκού Προγράμματος Αριών Κοιτέλλη, στο **Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής**. Ο Πάνος Πολίτης Λάμπρου είναι ερευνητής στο **Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής**.

Στο τέλος του 2025, οι γεωπολιτικές καμπάνες από την άλλη μεριά του Ατλαντικού ακούστηκαν δυνατά. Δυστυχώς δεν ήταν καμπάνες ευφροσύνης και ευφορίας μέσα στο γιορτινό κλίμα των Χριστουγέννων, αλλά αντίθετα καμπάνες προβληματισμού, αν όχι συναγερμού, τουλάχιστον για την Ευρώπη. Το κείμενο της Εθνικής Στρατηγικής Ασφαλείας των ΗΠΑ, που δημοσιεύτηκε στις 4 Δεκεμβρίου, εκφράζει κατά τον πλέον ρητό και κατηγορηματικό τρόπο τη νέα κατεύθυνση της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής.

Χωρίς να πέφτει κανείς από τα σύννεφα ως προς το περιεχόμενο της Στρατηγικής, η οξύτητα του ύφους και η ένταση του κειμένου συνηγορούν στην ιδιαίτερη σημασία του.

Η Ουάσιγκτον σε αναθεώρηση πορείας και το ερώτημα της ενωμένης Ευρώπης

Το πρώτο έτος της δεύτερης διακυβέρνησης Τραμπ χαρακτηρίζεται από μια σειρά σημαντικών γεωπολιτικών εξελίξεων. Ο «ειρηνοποιός πρόεδρος» επαίρεται ότι συνέβαλε στην επίλυση οκτώ συγκρούσεων, αναφερόμενος στο σχετικό post που ανέβηκε στον

Η Εθνική Στρατηγική Ασφαλείας του 2025 λειτουργεί ως το κείμενο - πυξίδα αυτής της κατεύθυνσης, καθιστώντας περισσότερο από ποτέ σαφές ότι η Ευρώπη έχει εκπέσει σε υποδεέστερη θέση στη λίστα με τις προτεραιότητες των ΗΠΑ

λογαριασμό του Λευκού Οίκου στη διαδικτυακή πλατφόρμα X, στις 9 Οκτωβρίου, στο σημαντικό ρόλο που έπαιξε στη διευθέτηση κρίσεων μεταξύ Πακιστάν - Ινδίας, Ρουάντας - Λαϊκής Δημοκρατίας του Κονγκό, Ταϊλάνδης - Καμπότζης, Αρμενίας - Αζερμπαϊτζάν, Αιγύπτου - Αιθιοπίας, Σερβίας - Κοσόβου και Ισραήλ - Ιράν, με αποκορύφωμα την επίτευξη συμφωνίας μεταξύ Ισραήλ - Χαμάς. Το έτος ολοκληρώνεται με πυρετώδεις διεργασίες και σχετική πρόοδο, σύμφωνα με τον διεθνή Τύπο, στις διαπραγματεύσεις για την επίτευξη συμφωνίας μεταξύ Ουκρανίας - Ρωσίας. Χωρίς να υπεισέλθουμε σε ανάλυση των συμφωνιών αυτών και της αμφιλεγόμενης διατηρησιμότητάς τους, καθώς είναι βασικό ζήτημα εν τέλει σε μια ειρηνευτική προσπάθεια η δημιουργία συνθηκών ευσταθούς ισορροπίας, είναι γεγονός ότι η δεύτερη θητεία Τραμπ χαρακτηρίζεται από έντονη διεθνή κινητοποίηση. Η κινητοποίηση αυτή, βεβαίως, συνδυάζεται και από ανάλογες προσπάθειες επανασχεδιασμού του διεθνούς οικονομικού συστήματος, επαναφέροντας τον (νεο-)προστατευτισμό στο επίκεντρο των διεθνών οικονομικών εξελίξεων.

Αυτό που στην αρχή έδινε την εντύπωση αποσπασματικών και ασαφών κινήσεων χωρίς κεντρικό σχεδιασμό έχει οδηγήσει πλέον σε μια πιο συγκροτημένη προσέγγιση από την οποία αναδύεται ένα πιο συνεκτικό στρατηγικό αποτύπωμα. Η Ουάσιγκτον φαίνεται πως επαναπροσδιορίζει τις προτεραιότητές της, όχι μόνο μέσω της υιοθέτησης αναθεωρημένων μορφών παλαιότερων δογμάτων ή στρατηγικών, αλλά και μέσω της εφαρμογής μιας πιο επιλεκτικής και ρεαλιστικής εξωτερικής πολιτικής σε ένα διεθνές περιβάλλον που έχει αλλάξει ριζικά.

Με αυτόν τον τρόπο, μια νέα τάση φαίνεται πως κάνει εμφανή την παρουσία της, με έναν πολύ πιο έντονο και αιχμηρό τρόπο συγκριτικά με προηγούμενες αμερικανικές κυβερνήσεις. Η κοινή θεώρηση, τόσο Ρεπουμπλικανών όσο και Δημοκρατικών, της Κίνας ως βασικής συστημικής γεωπολιτικής αντιπάλου που αμφισβητεί την πρωτοκαθεδρία των ΗΠΑ, έχει οδηγήσει στην ανάγκη επαναπροτεραιοποίησης των δράσεων και διεθνούς παρουσίας των ΗΠΑ. Η μετάβαση από τη λογική της καθολικής εμπλοκής, σε όλα τα «θέατρα επιχειρήσεων» ανά την υφήλιο, αντικαθίσταται από τη λογική της στρατηγικής επιλογής. Οι ΗΠΑ δεν αποσύρονται από τον κόσμο εν γένει, αλλά επαναξιολογούν πού, πότε και γιατί επενδύουν (ή δαπανούν) πολιτικό, στρατιωτικό και οικονομικό κεφάλαιο, έχοντας ως γνώμονα την ανάγκη υλοποίησης μια νέας «πολιτικής ανάσχεσης», αυτή τη φορά με στόχο όχι τη Σοβιετική Ένωση, όπως την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, αλλά την Κίνα. Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, η ενωμένη Ευρώπη παραμένει παρούσα στον αμερικανικό στρατηγικό χάρτη, αφενός μεν ως χρήσιμος εταίρος, αφετέρου δε ως περιοχί προβληματισμού και κριτικής. Σίγουρα, όμως, δεν αποτελεί βασική προτεραιότητα, κάτι που αιωρείται ως προοπτική εδώ και μια δεκαεπταετία τουλάχιστον, από την εποχή της «Στροφής

←
Ο γελοιογράφος Κάγια Μαρ κρατάει έργο του που απεικονίζει τον πρόεδρο των ΗΠΑ Ντόναλντ Τραμπ και τον πρόεδρο της Κίνας Σι Τζινπίνγκ, έξω από την Ντάουνινγκ Στριτ στο Λονδίνο. Οκτώβριος 2025

προς την Ασία» (pivot to Asia), επί προεδρίας Ομπάμα, αλλά πλέον αποτελεί απτή πραγματικότητα, όχι αναγκαία πλήρως συνειδητοποιημένη από την Ευρώπη. Η εμπλοκή στην Ουκρανία, στο σκεπτικό πολλών ιθυνόντων στην Ουάσιγκτον, αποτελεί μια περίπτωση από την πραγματική γεωπολιτική πρόκληση που είναι η Κίνα.

Η Εθνική Στρατηγική Ασφαλείας του 2025 λειτουργεί ως το κείμενο - πυξίδα αυτής της κατεύθυνσης, καθιστώντας περισσότερο από ποτέ σαφές ότι η Ευρώπη έχει εκπέσει σε υποδεέστερη θέση στη λίστα με τις προτεραιότητες των ΗΠΑ. Καθορίζουν ένα σαφές είδος στρατηγικά έγγραφα, όπως είναι και η Εθνική Στρατηγική Αμυνας (National Defence Strategy), προσφέρουν ένα σαφές πλαίσιο για τη διεθνή δράση και τη διαχείριση παγκόσμιων προκλήσεων εκ μέρους των ΗΠΑ. Καθορίζουν ποια είναι τα βασικά εθνικά συμφέροντα που θα κληθεί η εξωτερική πολιτική να προσάψει, κατευθύνουν την κατανομή πόρων και διαμορφώνουν ειδικότερες θεματικές ή περιφερειακές πολιτικές απέναντι σε απειλές. Η στρατηγική του 2025 συνιστά δίλωση προτεραιοτήτων, και ταυτόχρονα, προειδοποίηση προς συμμάχους και ανταγωνιστές.

Συνέχεια και ρήξη στη Στρατηγική των ΗΠΑ

Σε αυτό το πλαίσιο, η κατανόηση της Εθνικής Στρατηγικής Ασφαλείας του 2025 προϋποθέτει μια συγκριτική ανάγνωση της σε σχέση με προηγούμενα σχετικά κείμενα. Η Εθνική Στρατηγική του 2022, επί προεδρίας Μπάιντεν, είχε ως ακρογωνιαίο λίθο τη διατλαντική συνεργασία. Η επιλογή αυτή δεν ήταν συγκυριακή, αλλά αντανάκλαση μιας φιλελεύθερης αντίληψης περί διεθνούς τάξης βασισμένης σε συμμαχίες, κανόνες και θεσμούς. Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) παρουσιαζόταν ως θεμελιώδης εταίρος των ΗΠΑ, με κοινές δημοκρατικές αξίες, ιστορικούς δεσμούς και αλληλένδετα συμφέροντα. Η διατλαντική σχέση εθεωρείτο η πλατφόρμα πάνω στην οποία οικοδομείται η αμερικανική εξωτερική πολιτική και η διάδρασή της με τη Γηραιά Ήπειρο στους τομείς της ασφάλειας, του εμπορίου και της τεχνολογίας.

Αντιστοίχως, οι Προσωρινές Κατευθυντήριες Γραμμές για την Εθνική Ασφάλεια, που δημοσιεύθηκαν τον Μάρτιο του 2021 για να περιγράψουν το όραμα του προέδρου Μπάιντεν δύο μήνες μετά την ανάληψη της προεδρίας και που προετοίμασαν το έδαφος για την Εθνική Στρατηγική Ασφαλείας του 2022, υπογράμμιζαν την ανάγκη επαναδέσμευσης στη διατλαντική συνεργασία. Η αμερικανική παρουσία στην Ευρώπη (και στον Ινδοειρηνικό) θα ισχυροποιούνταν δεδομένου του ότι τα ζωτικά εθνικά συμφέροντα των ΗΠΑ ήταν άρρηκτα συνδεδεμένα με την ευρωπαϊκή ήπειρο. Εν ολίγοις, μια ισχυρή Ευρώπη σήμαινε ισχυρές Ηνωμένες Πολιτείες.

Νωρίτερα, η Εθνική Στρατηγική Ασφαλείας του 2017, κατά την πρώτη θητεία του προέδρου Τραμπ, κινήθηκε σε διαφορετικό ύψος, αλλά όχι σε πλήρη ρήξη. Από τη μία, ήταν

Η πλέον καινοφανής πιυχή της Στρατηγικής είναι η ευθεία ανάμειξη στην ευρωπαϊκή εσωτερική πολιτική σκηνή, σε μια ευγενική προσφορά των ΗΠΑ να βοηθήσουν την Ευρώπη «να διορθώσει την τρέχουσα πορεία της»

εμφανής η απόκλιση από τις παραδοσιακές αρχές και αξίες της Δύσης. Από την άλλη, η Ευρώπη χαρακτηριζόταν ζωτικής σημασίας για την ασφάλεια των ΗΠΑ, οι οποίες μάλιστα επανειβεβαίωσαν την προσήλωσή τους στο Άρθρο 5 της Συνθήκης της Ουάσιγκτον.

Λαμβάνοντας υπ' όψιν τα προαναφερθέντα, η στρατηγική του 2025 δεν αμφισβητεί τυπικά τη σημασία της Ευρώπης, αλλά μεταβάλλει ριζικά τον τόνο και τον τρόπο υλοποίησης της αμερικανικής προσέγγισης. Η Ευρώπη εξακολουθεί να αποτελεί μια σταθερά στην αμερικανική γεωπολιτική θεώρηση, μολοντί ασκεείται εκ νέου έντονη κριτική στις «αναποτελεσματικές» ευρωπαϊκές αμυντικές επενδύσεις, με την Ουάσιγκτον να εξακολουθεί να θεωρεί ότι η Γηραιά Ήπειρος δεν έχει επωμιστεί επαρκώς τα κόστη που της αναλογούν για την πρόσπιση της εδαφικής της ακεραιότητας και την ενίσχυση των αποτρεπτικών δυνατοτήτων της. Παρόλη την κριτική αυτή, ωστόσο, η Ευρώπη συνεχίζει να είναι στρατηγικά και πολιτισμικά απαραίτητη για τις Ηνωμένες Πολιτείες και αναγνωρίζεται ότι το διατλαντικό εμπόριο

«παραμένει ένας από τους πυλώνες της διεθνούς οικονομίας και της αμερικανικής ευημερίας», ενώ γίνεται μνεία για την πρωτοπορία στην επιστημονική έρευνα. Ετσι, όπως ρητά αναφέρει η Στρατηγική, η Ευρώπη δεν μπορεί να αγνοηθεί, καθώς «κάτι τέτοιο θα ήταν αυτοκαταστροφικό για τους στόχους που επιδιώκει αυτή η Στρατηγική».

Ωστόσο, πάνω σε αυτά τα στοιχεία συνέχειας στη σχέση ΗΠΑ - Ευρώπης, έρχεται η ρήξη, όχι μόνο σε θεσμικό, αλλά ενίοτε και σε πολιτικό και ιδεολογικό επίπεδο. Η ευρωπαϊκή πολιτική και κοινωνική πραγματικότητα περιγράφεται με όρους βαθιάς κρίσης, σε βαθμό που οι χρησιμοποιούμενοι χαρακτηρισμοί να μπορούν εύκολα να θεωρηθούν προσβλητικοί για το ευρωπαϊκό εγχείρημα και την κατάσταση του. Η Στρατηγική κατονομάζει ως βασικό πρόβλημα τη δράση της ΕΕ, που, κατά την αμερικανική οπτική, υπονομεύει την πολιτική ελευθερία και την εθνική κυριαρχία των κρατών - μελών. Η μεταναστευτική πολιτική, ζητήματα που άπτονται της ελευθερίας λόγου και η «καταστολή» (sic!) της αντιπολίτευσης χρησιμο-

ΕΡΑ COWIEZ/MATTHE

ποιούνται, μεταξύ άλλων, ως στοιχεία για να αναδείξουν τα προβλήματα που ταλανίζουν και διαβρώνουν το ευρωπαϊκό εγχείρημα. Έχοντας προβεί στη σκληρή αυτή διάγνωση της κρίσης που διέρχεται η Ευρώπη, η πλέον καινοφανής πτυχή της Στρατηγικής είναι η ευθεία ανάμειξη στην ευρωπαϊκή εσωτερική πολιτική σκηνή, σε μια ευγενική προσφορά των ΗΠΑ να βοηθήσουν την Ευρώπη «να διορθώσει την τρέχουσα πορεία της». Το μήνυμα είναι σαφές: η Ευρώπη έχει πάρει τον λάθος δρόμο, μεταξύ άλλων και λόγω πληθυσμιακής αλλοίωσης και πολιτισμικής μετάλλαξης, απόρροιας των εκτεταμένων μεταναστευτικών ροών, και οι ΗΠΑ είναι πρόθυμες να τη βοηθήσουν να επιστρέψει στην κανονικότητα, στηρίζοντας και ενισχύοντας ομοιούσες πολιτικές δυνάμεις.

Εξίσου ενδιαφέρονσα, για την Ευρώπη αλλά και γενικότερα, είναι η αναφορά σε ένα αναθεωρημένο δόγμα Μονρόε. Πρόκειται για την πολιτική εξαγγελία του πρόεδρου των ΗΠΑ Τζέιμς Μονρόε, το 1823, σύμφωνα με την οποία προσπάθειες των ευρωπαϊκών εθνών να αναμειχθούν στα πολιτικά πράγ-

ματα της αμερικανικής ηπείρου θα θεωρούνταν επιθετική ενέργεια. Με το Δόγμα αυτό, οι ΗΠΑ κατέστησαν σαφές ότι δεν θα ανέχονταν πολιτική δραστηριοποίηση και ανάμειξη των ευρωπαϊκών κρατών σε αυτό που θεωρούσαν αμερικανική σφαίρα επιρροής. Αν και σχετική αναφορά για τη σημασία του δυτικού ημισφαιρίου υπήρχε και το 2022, το 2025 τίθεται ως ρητός στόχος η αποκατάσταση της αμερικανικής πρωτοκαθεδρίας στην περιοχή. Προφανώς, στόχος δεν είναι μόνο η Ευρώπη αλλά – πρωτίστως ίσως – η Κίνα, λόγω της εκτεταμένης εμπλοκής της στη Λατινική Αμερική. Οι ΗΠΑ προβλέπουν, μεταξύ άλλων, αναπροσαρμογή της παγκόσμιας στρατιωτικής παρουσίας, προκειμένου να απελευθερωθούν πόροι προς το δυτικό ημισφαίριο για την ενίσχυση του Ναυτικού και της Ακτοφυλακής με απώτερο σκοπό τον αποτελεσματικότερο έλεγχο των θαλάσσιων οδών. Συνεπώς, είναι εμφανής μια στρατηγική αναδιάρθρωση με σαφή γεωπολιτική ιεράρχηση των προτεραιοτήτων και των κινδύνων.

Η αντίδραση της Ευρώπης: από την αμηχανία στην αναζήτηση στρατηγικής ωριμότητας

Η ΕΕ και τα κράτη - μέλη της, άμεσα θιγόμενα τόσο στρατηγικά όσο και αξιακά, κλήθηκαν να τοποθετηθούν απέναντι στη νέα αμερικανική στρατηγική, που αμφισβητεί πλέον ανοικτά και ξεκάθαρα θεμελιώδεις ευρωπαϊκές επιλογές και αξίες. Αν και καθυστερημένα και αρκετά αμήχανα, οι βασικοί ευρωπαίοι δρώντες κινητοποίησαν, επιβεβαιώνοντας ότι η αμερικανική μετώπιση δεν έγινε αντιληπτή ως μία τεχνική λεπτομέρεια, αλλά ως πολιτική πρόκληση. Σε επίπεδο ΕΕ, ο πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Αντόνιο Κόστα τόνισε την ανάγκη οικοδόμησης μιας Ευρώπης που κατανοεί ότι οι σχέσεις μεταξύ συμμάχων και οι μεταπολεμικές συμμαχίες έχουν αλλάξει. Με άλλα λόγια, η εποχή της αυτονόητης σύμπλευσης των δύο πλευρών του Ατλαντικού έχει παρέλθει. Η πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν αναγνωρίζει ότι οι ΗΠΑ έχουν δίκιο πως το μερίδιο της Ευρώπης στο παγκόσμιο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) έχει μειωθεί σημαντικά, επισημαίνοντας ωστόσο ότι η ίδια συνθήκη ισχύει και για την αμερικανική οικονομία.

Από τη μεριά των κρατών - μελών της ΕΕ, ο γερμανός καγκελάριος Φρίντριχ Μερτς αναγνώρισε και αυτός με τη σειρά του ότι ορισμένα στοιχεία της αμερικανικής στρατηγικής μπορούν να γίνουν κατανοητά και είναι εύλογα, ωστόσο άλλα είναι απαράδεκτα από ευρωπαϊκή σκοπιά και σε ευθεία σύγκρουση με το αξιακό σύστημα της Ευρώπης. Σε κάθε περίπτωση, ο γερμανός καγκελάριος απέρριψε την ανάγκη «διάσωσης» της ευρωπαϊκής δημοκρατίας από τις ΗΠΑ. Στη Γαλλία, η νέα στρατηγική χαρακτηρίστηκε «ωμή ιδεολογική αποσαφήνιση της αμερικανικής στάσης» από την υφυπουργό Ενόπλων Δυνάμεων.

Οι αντιδράσεις, αν και αποκαλυπτικές του σκωκ που υπέστησαν οι ευρωπαίοι ηγέτες, δεν αρκούν. Άλλωστε, μέσα στη Στρατηγική

Ασφαλείας των ΗΠΑ αναφέρονται και οι ευρωπαίοι «καλοί μαθητές», σε μια προσπάθεια αμερικανικής στήριξης κρατών και κυβερνήσεων φίλα προσκειμένων ιδεολογικά και πολιτικά στον αμερικανό πρόεδρο. Το κρίσιμο ζητούμενο είναι η συγκρότηση μιας συνεκτικής ευρωπαϊκής απάντησης, η οποία θα αφορά περισσότερο τα – υφιστάμενα – δομικά κοινωνικά και πολιτικά προβλήματα της Ευρώπης και λιγότερο την αμερικανική κριτική. Πιο συγκεκριμένα, επί τη βάση των αρχών και των αξιών της, η ΕΕ πρέπει να ενισχύσει έτι περαιτέρω τη δημοκρατική και κοινωνική της ανθεκτικότητα. Το κράτος δικαίου αποτελεί τον πυρήνα του ευρωπαϊκού εγχειρήματος και εγγυάται την κοινωνική συνοχή. Την ίδια στιγμή, καθίσταται αναγκαίος ο περιορισμός της θεσμικής διάβρωσης από κυβερνήσεις, εντός και εκτός των ευρωπαϊκών τειχών, που ροκανίζουν τη δημοκρατία και το ευρωπαϊκό κεκτημένο και προωθούν πολιτικές ασύμβατες με τον αξιακό πυρήνα της Ένωσης. Ο περιορισμός αυτός δεν συνιστά πράξη τιμωρίας, αλλά μορφή συλλογικής αυτοάμυνας, με την οποία η ΕΕ προστατεύει τη συνοχή της, επιτρέποντας στα κράτη - μέλη της να επωφεληθούν από τα οφέλη που προσφέρει.

Στο πλαίσιο αυτό, καίριας σημασίας είναι η ανάδειξη της συνολικής άμυνας, η οποία περιλαμβάνει εξ ορισμού στοιχεία που διατρέχουν οριζοντίως κάθε διάσταση κοινωνικής σταθερότητας. Στη σύγχρονη εποχή, η ασφάλεια διακυβεύεται τόσο στο πεδίο της ένοπλης σύρραξης όσο και σε άλλους τομείς, τους οποίους μέχρι πρότινος αγνοούσαμε. Οι υβριδικές, η ανάμειξη τρίτων δρώντων στις εσωτερικές υποθέσεις άλλων κρατών, όπως και η συστηματική χειραγώγηση της κοινής γνώμης για επίτευξη πολιτικών στόχων, συνιστούν μορφές σύγκρουσης χαμηλής ορατότητας, αλλά με σημαντικά πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά κόστη. Το σουηδικό παράδειγμα της Ψυχολογικής Αμυντικής Υπηρεσίας υποδεικνύει έναν δρόμο θεσμικής καινοτομίας που αναγνωρίζει τη σημασία και μάχεται υπέρ της ανθεκτικότητας των κοινωνιών, η οποία είναι αναπόσπαστο κομμάτι της ολιστικής προσέγγισης στον τομέα της ασφάλειας και της άμυνας.

Βέβαια, η ΕΕ πρέπει να αντιληφθεί ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες παραμένουν ο κύριος στρατηγικός σύμμαχός της, με μία αξιοσημείωτη ικανότητα προβολής αποτρεπτικής ισχύος πάνω από τη Γηραιά Ηπειρο. Το κρίσιμο ερώτημα δεν είναι εάν οι ΗΠΑ απομακρύνονται, αλλά εάν και υπό ποιους όρους δύναται η Ευρώπη να τις πείσει να παραμείνουν στενοί εταίροι εν καιρώ πολυπολικότητας στο διεθνές σύστημα. Η διέξοδος δεν εδράζεται ούτε στην άνευ όρων συμμόρφωση με τις αμερικανικές απαιτήσεις ούτε στη ρήξη με τις ΗΠΑ και τη χάρση ενός αυτονόμου δρόμου γεμάτου κινδύνους και απεχαιδιότητες, αλλά στη σταδιακή διαμόρφωση μιας ενωμένης Ευρώπης πολιτικά ώριμης, που θα εμπνέει θεσμική εμπιστοσύνη και θα καθίσταται, εκ των πραγμάτων, αξιόπιστος και αναγκαίος στρατηγικός εταίρος. ●

Η πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν (αριστερά) υποδέχεται τον γενικό γραμματέα του ΝΑΤΟ Μαρκ Ρούτε στην έδρα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στις Βρυξέλλες

